

Излази три
пут у месецу
на 1½ табаку.
Претплата се
шаље напред
уредништву
Неплаћена
писма од не-
редовних до-
писника не-
примају се.

За све српске
крајеве стаје
на годину
60 гр. или
6 ф. на по
године 30 гр.
или 3 ф. на
три мес.
15 гр. или
1. ф. и 50
новчића.

ПАСТИР

ЛИСТ ЗА НАУКУ И КЊИЖЕВНОСТ ДУХОВНОГ САДРЖАЛА.

ИЗДАЈЕ И УРЕЂУЈЕ РЕКТОР БОГОСЛОВИЈЕ ПРОТА НИКОЛА ПОПОВИЋ.

САДРЖАЈ: Српска црква. — Моралне науке. — Одговор на примедбу. — О унији угарски Русина. Казивање из Историје хришћанске цркве. — Оглас.

Српска црква

(Од Каница)

(Продужење.)

„Политички узроци немогоше побудити српског владарца Михаила, да дође на савет у Дубровник по примеру свога сувременика хрватскога краља Звонимира, и да се тури под окриље столице (папине). Па и ако је већма волео источну образованост опет је измолио и задржао још од Григорија VII. свете знаке, и једну заставу; ову заставу носаше и он и његови наследници у свакој свечаној прилици. *) Па и Стефан првовенчани доби своју круну из Рима

*) Кад се човек пренесе мислено ка ондашњем духу и времену и разгледа како снажно стајаху папе ондашњега доба и као првосвештеници и као владари, — онда неће замерити ни Михаилу, што је те неке свештене знакове па и једну заставу примио од Папе и носио у разним приликама. Но да их је он измолио од папе — ми то неверујемо. На против папа је сам захтевао сближења с Михаилом, па зато му је и понудио те знакове, као доказ особитог према њему расположења. Но рећи ћемо: „зашто их није Михаило одбацио?“ Да, у оно време кад сви владари, стоје под папучом папином, кад и сам Хенрик IV-ти иде на поклоњење папи и љуби његову папучу — лепа би парада била да се је нашао један владар који не само не би жељео бар политичког сближења с папом, већ шта више и одбацио пружене му папом знаке благовољења. у.

1222 године. *) Овако већом чешћу изазвана колебања међу Римом и Цариградом због политичких тренутака, и пак несметаху српским владоцима да се у сушности држе православне цркве. Она им бејаше и остаде истинска. Тако цар Душан забрани својим људима да не иду на службу папина посланика Петра Пакта, који борављаше у његову двору и рече, даће их ослепити ако отиду. Три стотине немачких војника, који служише у најамничкој чети у цара, преступе у пркос цареву заповест. Кад их с тога изведу пред цара на одговор, одговорише они да би ваљало више служити *Богу* но *људима*. Цара јако изненади овај одговор. Кад Душан покори својој власти Босну, бејашу римски свешеници отуд од православних изагнати (1350,) а католике приморају да се изнова крсте по православној обреду, а и многа друга невина акта упропасте. Због истискивања православне вере а увођења римске у конављу помоћу дубровачке републике, Стеван Деспот зароби све трговце католике, а њихова добра одузе и унесе у земљу. На молбе једног дубровачког посланства (депутације) и откупа од 30.000 дуката, повуче он опет употребљене строности на траг (Павл. I. Шаф.) Напоследку кад српско друштво пливаше у крви азијатских освојача, тада Рим употреби с нова покушаје на обраћање у веру српску земљу а то користећи се њеним несрећним, политичким незгодама.

Србима се обећаваше помоћ од стране католичких владалаца али под условом ако пређу у недра римске

*) Да, доби круну и за невољу. Шта је знао чинити, кад у свету беше завладала таква мисао, да је онај само достојан за владоца, кога папа призна и крунише? У онаквој размирици кад српска држава беше са свих страна окружена непријатељима, кад и сам Вук, брат Стефанов, наклоњен беше маџарима и шуроваше с папом на рачун разних злонеми рених подухва против брата свога Стефана, шта је знао Стефан чинити до примити круну из Рима? Но ако се тад морао венчати, зато ми видимо да се он те исте године и развенчава и прима право венчање на владу од брата свога светог Саве, како се овај у Србију вратио као први архиепископ и просветитељ српски.. у.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

цркве. Сви покушаји маџарски, да последња деспота српски Бранковић преврне вером, осташе и опет напразно. Као год што је Немања, који се од гаји у колевци српска краљевска двора, тако исто остаде и овај веран православној вери. У уводу мога дела, историја вештине „српски и византијски споменици“ ваљаше мени да овим речима карактеришем положај српскога народа код византије и Рима: *„Кад српски племена у једанајестом веку, у пределима међу Савом, Дунавом и Јадранским морем нову државу подигоше, обратише се источној цркви и византији одакле примише хришћанство. — Ослањајући се политички на западну државу, у којој налажаху бољу потпору против тежња византијских царева да их не присаједине (својој држави,) а с друге стране државу се тврдо и постојано грчкога обреда, и величанственост пуна сказика о светој гори с њеним манастирима, беше за њих то исто што западу Рим.“*

„Но упоредо с чежњом српских поглавара да се користе згодном потпором римском као корисним средством против ширења византијске моћи, ишла је у исто време и жеља, да се српска црква колико се више може *народски и независно* од цариградске патријаршије образује. Већ у пролеће 1221 г. доби св. Сава на сабору у Никеји од цара Тодора ласкара и патријарха Бермана с најбољим условима основу независна архиепископства, коме се сви митрополити и епископи српских земаља покоровати мораху. Ове минуле уступке византијске не задовољаваху већ више оснажене српске владоце. Стеван Душан, који узвиси српску државу до наврх моћи њене и који први прими наслов цара, он беше и основалац независне српске народње патријаршије којој бејаше столица у Пећи (ипеку) а данашњој старој Србији.

„На сабору у Срезу (1352,) на који је сазвао Душан сво више српско и бугарско свештенство да осуди све јеретичке умишљаје који допирасу чак до свете горе, и који

изазваше велику огорченост и неслогу међу словенским и грчким свештенством. (Gass) На том сабору реши се да српска црква независи у напред од цариградске патријаршије; Митрополит Јанићије II, који је доцније Душана крунисао царском круном, *) постаде првим српским патријархом. Но то није остало само на томе, него се закључи да се изагна сво грчко свештенство из земље. Са ових поступака, баца патријарх калита проклетство на Душана и српско свештенство. Али се Душан не надаше оваквом (колачу) чуду. Тад бејаше још од великог значаја код православних уплив цариградског духовенства.

„Узаман опреми српски цар посланство у Цариград те да се збаца проклетство, што бејаше на земљи и да се за њ измоли топли патријаршески благослов. Да се скине проклетство тражаше се од Душана да се одрече царска наслова и да поврати земље, што их је доцније од Цариграда отео. Али пошто охоли цар нехте ни да чује за ове захтеве, тишташе проклетство и у напред земљу, којој грозаху у то доба и турци нападом. Што је несрећа сналазила Душанове наследнике, то је народ још већма веровао, да је томе узрок *анатема* коју баца на њих патријар“.. (Продужиће се.)

М о р а л н е п о у к е .

Материнска љубав.

Егда забудеть жена ђтроча своє, еже непомиловати исчадіа чрека своєгш.

(Ис. прор. 49, 14.)

Између свију природних осећања, и привезаности људски, нема осећања, које би тако дубоко било усађено у

*) Неће бити доцније, већ раније. У колико ми памтимо историју Душан се крунисао 1349-те године. У.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

душу човекову, које би тако потпуно и савршено обузимало собом, које би тако било живо и снажно, трајашно и постојано, које би с таким самопожртвовањем изливало се на свој предмет, и напослетку, које би с таком тугом растајало се са њим у случају његовог губитка; — једном речи — нема у души човековој таквога осећања, као што је материнска љубав. Мати љуби своје дете — и љубав та истиче из такве дубљине њенога срца, до које не до стижу никакве друштвене измене од услова образовања простоће, младости и старости, богаства и сиротиње, и исчупати је с кореном из срца матере неможе никаква земаљска сила; њу је могуће ослабити, али уништити никако, до год живи и куца срце у матере. Мати љуби дете, и та љубав тако обухвата душу њену, да у њој немају места противположна осећања према детету: мати љуби своје дете и тада, кад се љути на њега, љуби га и тада, кад га казни; љуби га, и тада кад га из узрока каквог отпушта и удаљава од срца свога. — Права мати, може само љубити своје дете, али не љубити и презирати га она неможе. Ево зашто и сам Господ између свију осећања и привезаности љуцких чувство материнске љубави узимље да с њим успореди — у колико може успоредити — безграничну љубав своју к човеку и неисказану бригу свога промисла о њему: „Егда забѣдетъ жена ѿтроча своѣ, еже непомилокати исчадїа чрека своегѡ? запитао је Господ устима пророка Исаије чеда сионска, кад су у безумљу говорили: Остаки насъ Господъ и Богъ забъ насъ. Аще же и забѣдетъ сїхъ жена; но азъ не забѣдѣ тебе, глаголетъ Господъ (Ис. 39, 14 — 15.)

Зашто је Господ Бог удио у срце материно, тако живо, силно и непреодољиво чувство материнске љубави? Без сумње, пре свега зато, да би под упливом и одушевлењем тога чувства, мати лакше могла сносити тешко бреме, прве бриге и трудова за време детињства; да би пуно љубави материнско срце, трпљиво могло да издржи уздицаје

слабости, сузе, немоћи и болести, плач и несхватљиве жеље детиње; да би мати могла дубље усвајати и без роптања испуњавати, све тешке дужности какве јој позив налаже и улева осећање материнско. Шта није кадра да поднесе љубећа мати; и шта неће жртвовати, у тогу првих пет година свог детета, за које време, оно се јединствено налази под закриљем и старањем њеним? Осем обичних и сваки дањи трудова, неговања, чувања, предосторожности, паштења даноноћно по дужности материнској, колико тешких мучних дана, колико непреспаваних ноћи догоди се да мати неодвојено од колевке детиње проведе, за време трајашнога и слабога детињства; а особито у време његове болести, којима је на жалост, као нашљетством прародитељским и невинно детињство наше тако богато? И све то она сноси без роптања трпљиво и добродушно, нападајући под бременом свога служења, слабости и немоћи детиње. А каква благотворна сила, побуђује и снажи њену слабу природу у таквој служби? Шта одушевљава на таком пољу пожртвовања? Једина материнска љубав — без ове наше детињство било би лишено главне и суштанствене, предохрањавајуће силе, која једина после Бога и анђела хранитеља — стражари и чува детињски живот, који се од хиљаду узрока и хиљаду случајева у једној минути може угасити. — Но у томе се не састоји сво опредељење и труд материнске љубави. На шта се позива она, кад се приближе крају бриге и трудови њени у делу животног васпитавања дететовог, и кад се у њему почињу појављивати први почетци разумног мишљења и нравственог чувства? У таком узрасту детета немогу се применити никакви методи и никакве системе васпитавања: оно напредно и срећно у правилној равнотежни, млади сила душе и тела, ума и срца може се развијати само у крилу материнске љубави. Приметило се на људма, нарочито мушког пола, који израсту и васпитавају се, но не под упливом материнске љубави; да бивају бар већом чести

сурови и срдити, по карактеру оскорели и ладни у срцу. И тај важни недостатак није устању нахнадити никаква система васпитавања, никакво обилно образовање, никакви бистри дарови умни само ако је тај недостатак наслеђство детета и плод једностраног васпитања. За развијање ума и воље могу много принети: наука и искуство, но за развиће срца мало може допринети и наісіаініа — свесно сачињена — система васпитања. У том одношају ништа не може заменити уплив материнске љубави. Она дејствује на дете непрестано и у свему: она дејствује и у речима и у неом погледу материнском, и у детињским приповецима, и у дадињским песмицама и у миловању, и у каштиги, она дејствује и у детињским уроцима и забавама; ако се све то врши по увиђавности и духу материнске љубави, тада дете заиста предано са свим упливу материнском на све мотри њеним очима, поима и суди по њеним појмовима. Обгрљено и дуже сагревано благотворним дисањем материнске љубави, чиме се може одзивати и дете к њој, ако не осећањем, не љубављу и срцем? Прво почетни нравствени живот детета, црпи се из срца матере тако исто као што се и тело његово рани из прсију њених. И шта је важније у том одношају за живот и судбу детета ако не то чиме дише само срце материнско, чим је захрањена сама материнска љубав њена. Духом љубави светске, или духом љубави божанствене — евангелске — духом сујете, или духом хришћанске побожности! . . .

Ево у чему се састоји свето назначење материнске љубави, којом је тако обилно снабдевано срце женско. Господ и саздатељ наш: њеном старању и надзору, њеној власти и упливу, препоручио је како први живот тела тако и први живот срца дететовог — ову претежнију страну духовног живота човековог. Као што су у првом одношају велики и драгоцени трудови матерински, тако су у последњем високе и свете обвезаности њене у делу васпитања деце.

Шта заслужује после тога пред судом материнским то дете, које изишавши из нежних брига материнске љубави, почне іоі плаћати на све њене трудове и самопрегорења, неблагодарношћу и увредама? Како тешко и несносно мора бити за срце материно, кад види неблагодарност и непокорност од стране питомца њене љубави, њених најљепших трудова и њени самопрегорљивих брига!! Што је више жртва самопрегорења пренела мати у делу васпитавања своје деце, тиме су већа права њена на враћање од стране деце тим је справедљивија тужба, и силни суд њен над непокорнима и неблагодарнима, тим је веће заступање за материнска права од стране суда -- и правда божија. — „Слыши небо и кнџши земље,“ узвикнуо је Господ, пред лицем неба и земље, да би чула суштства разумна и неразумна, ступајући у права отца и матере у одношају к непокорним људма, говорећи језиком срца, које њежно љуби чеда своја, а уцвелено њиховом непокорношћу — „Слыши небо и кнџши земље, что Господъ возглагола: сыни родихъ и возвисихъ тижѣ ѿвергошася мене. Познакохъ стажакшаго ѿ, и осель ѿслы Господина своегш, израиль же мене непозна, и людѣ мои неразумѣша.“ По овоме зар нема права и уцвелено срце материно вапити к небу и земљи при суду божијем и суду људском на децу непокорну и неблагодарну, која враћају матери за трудове огорчења, за љубав ладнокрвност, за миловање увреду? И зар није као у награду, за трудове и самопрегорења материнске љубави, у освети и неблагодарности непоштујуће деце Господ снисходећи вапијућем гласу, уцвеленог увредама материнскога срца, уступио матери као и оцу тако рећи део својих права и управе давши срцу и вољи њеној могућу силу благослова и проклетства у уређењу времене њихове судбе и среће? Господъ прослави отца на чадѣхъ и сѣдъ матере утврди на сынѣхъ — учи премудри син Сирахов — Чтый отца возвеселится ѿ чадѣхъ и въ день молбы своѣя услышанъ вѣдѣтъ. Просла-

влајай отца, долгоденствовати бѣдетъ, и послушай Господа упокоитъ матер свою. Дѣломъ и словомъ чти отца твоего и матеръ да найдетъ ти благословеніе отъ нихъ. Благословеніе бо отчье утверждаетъ дома члѣдъ, клатка же матерная искореняетъ (доми члѣдъ) до основанія (премуд. Сирах 3, 1 — 10.)

Примери благослова и прокльства отчина, познати су нам из свешт. историје. Кома на пример није позната судба Хама који је због непокорности и дрскости, пред оцем своим Нојем лишио се благослова, и навукао прокльство на себе и на савремену судбу целог свог потомства? Но ево примера материнског прокльства, — примера, кога се и душа грозѣ, при помислу, какву силу карајућег суда божијег, може свести плач материнскога срца раздраженог дрскошћу деце и дишућег гњевом отказивања и прокльства на њих:

У почетку 5. века у Бесарији кападокіјској живљаше удовица која имађаше десеторо деце (7 синова и 3 ћери.) „Старији брат наш“ пише један од синова „нанесе матери нашој жестоку и неопростиму увреду, тако да је се усудио и руку на њу дићи. Ми, почем тада јошт деца бејасмо сви равнодушни толико бија смо, да не реко смо за матер брата нашем ни речице, зашто он тако поступа са њом. Тада мати као досетљива жена узбуђена силном тугом, науми си на за увреду проклетством казнити. У то време, кад је већ она с намером хтела измолити гњев божи на поменутога, после петкова пошла „крещалном извору“ сретне је у виду нашега деде неки — за кога мислити треба даје Демон — и запита је куда иде. Пошто дозна ту љаво од матере, да она иде да прокуне свога сина за причињену јој увреду, љаволу је тако лако било занети срце увређене жене, дају је доиста убедио да прокуне сву децу своју. Мати наша раснађена тим змијинским саветом, падне пред св. извором завати воде из њега, и с разбарушеном косом и голим прсима замоли Господа да ми сви изгнаници отачанства бу-

демо, и да лутајући по туђем свету, застрашавамо род људи нашим примером. И за овом молитвом материном одма је следовала сушта казњ Божија. Брат наш већи по узрасту и преступу, на једанпут је поражен био „дрктањем удова.“ Та казни у течају једне године постигла је све нас по поретку узраста од најстаријег до најмлађег. . . . После овога сви ми немогући срамоту своју сносити, оставимо отачествени град и расејемо се по разним странама“ ¹⁾ Страшан узрок за лакомислену децу, неблагодарну и дреску, која не поштују и не уважавају ни материнску љубав ни материнска права над њима. Тешко њима, ако они дрским саобраћајем са матером доведу је до тога, да слабо срце њено, немогне одољети искушењу гњева, и она се ускористи несрећним правом проклетства на њима! . . . У осталом неће избећи карајућег суда Божијег непокорна и дреска деца ни онда, кад озлојеђена од њих мати, и не изрече над њима речи проклетства: Где трпи и страда од деце мати, тамо се сам Бог заузима за права њена и казни пакосну и пустошну децу; — више или мање, но свакојачко гњев божи, јошт у овом животу постиже продрзљиву и непоштујућу децу. Тако преподобном Партенију приведу једанпут младића, кога је жестоко нечисти дух мучио, тако да је тешко било устрадацу приметити разумног сазнавања. Св. Старац, који је чудесима и молитвама исцељивао ббне, бацивши на младића поглед, с негодовањем окрене се од њега. Родитељи његови падајући ногама светитеља сузним очима молили су га, да се сажали над њиховим сином, и да га ослободи велике заразе; но Партеније равнодушно одговори: „Син ваш није достојан исцелења, јер дух овај.“ дат му је за казни што вас је зостављао ²⁾ Зар нису ту речи св. писма: Злосло-

1) Тако описује дело, по захтев. блаж. Августина 1. од браће поражене проклетством материним. Види у скуп слова овога отца с Лб 320 на руски језик мож. чит. у воскр. чтенију год. XIII бр. 1. 2. 5.

2) Живот препод. Партенија 7. Фебруара.

кљашемљ отца или матер, угаснетз свѣтилник разѣма? Гле младића, млад подиуно здрав, а непостижним узроцима поражен слепомом (очију умни) — Бог-зна зѣници бчѣсз его незратз ли тмљ по св. писму, за злостављање његово нането оцу или матери? Ево једног брата, човек раден и предузимљив, жали се и тужи: да радовима и предузећима своим нема напредка, и благостање његово приметно се руши, док другој браћи, која нису толико предузимљива све се даје и успева; Бог-зна, да ли и он није лишен због рђавог обхођења са родитељима „благослокеніа отчагш, које по св. писму, ѿтврђајетз доми чадз и да није наукао на себе проклатыз матери, које искоренлајетз ѿхз до основаныз? “ (Продужиће се.)

Одговор на примедбу

„Једну реч Пастиру“

(Види „Србију“ број 119 и 120.)

Кад смо ту приметбу „Пастиру“, коју написа непознати писац Д-ић, прочитали ми смо рекли: примедба доста добра, фактична; износи с једне стране неке недостатке „Пастира“ а с друге да је правац како да се ствар исправи, те да и себи и другим људима буде још од веће користи. Само да небеше оно једно, што показа опет нарав српеку и што баца тамњу сењу на целу ту приметбу, а на име оно што вели г. Д-ић: „Уредник Пастирев поче разложан говор свој о доброј и хрђавој страни нашега свештенства, па се и он, чим постаде Ректором семинарије, заборави продужити свој говор о томе.“ Та за име Бога људи, докле ће мо ми тако све једнако подметати овај или онај недостатак злој вољи и циским тежњама писчевим а пропуштати из вида околности и немоћности од самог положаја једног или другог раденика, или просто немогућност самог предмета? Зар нећемо имати на уму, да заиста човек са узвишењем

Уположџа, може лако наићи на терете веће, многосложније, Нопширније, где он није у стању поред све своје добре воље, да изврши ка што треба ни оно, што му званчан положи места захтева, а камо ли да привреди што друго, што је споредно, и што је он могао тачније радити, док се налазио у дужности лакшој, мањој, безбрижнијој?

Кад би писац тих врста био овде где се сад ми на-ходимо, и почео служити ономе програму богословније, у коме се вели, „Ректор богословије. поред тога што и сам мора бити професором, замењује још болујућег или одсуствујућег професора; он мотри над општежити-јем ученика (где их станује без мало три стотине); он рукује с новцима и подноси рачуне (а ручни су тројаки: наших благодјејанаца, странаца и плаћућих добровољно;) он чува сво имање богословије и за то одговара и пр. и пр.“ — он заиста не би тако ни мислио ни писао. Но о том до-ста, а сад да се вратимо на праве примедбе г. Д-ића.

Г. Д-ић вели: 1. да смо ми много обећали програмом а мало испунили. 2. Да смо много започели а мало довршили.

Тако је. Но ми нисмо ни градили програм на годину већ на године. Што се није до сад извршило, то ће се извршити у напред. Што су многи чланци започињати а не довршени, то и ово има своје објективне узроке а на име:

Што су чланци догматички прекинути, то је узрок критика, која се јави још некако у самом почетку нашег листа од г. Васиљевића, и која рече: „не би требало пуштати у такав лист оне поуке догматичке јер је то ствар одлучна и слабо што користи читалачку публику; боље би било обратити пажњу на полемичке и историске чланке.“ А Васиљевић био је и остао за нас човек од науке и ми ни смо могли а да не примимо његову примедбу.

Што смо прекинули говор о *доброј и хрђавој страни нашег свештенства*, и то није било узроком нашег ректорства, већ

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

су томе послужиле за узрок ове две околности: 1. Са свих страна мало бољих окружија наше кнежевне долажаху нам писма од свештеника, у којима једногласна беше примедба да не идемо оним правцем којим смо пошли разлажући добру и хрђаву страну нашег свештенства. „Нећемо ми плату“ хораше се са многих крајева наше земље; „дајте нам повеће парохиие и уредите да нам не пропада у народу оно, што заслужимо, па вам не тражимо боље плате.“ А 2., баш у оно исто вереме имадо смо међу нашом оностранском браћом свршен акт о томе, о чему смо ми били наумни говорити — акт систематичке плате свештеницима. Па шта виде смо отуда? Колико ми знамо пређашње стање тих наших српских свештеника и колико познајемо садашњи положај њихов са уређеном систематичком платом, ми видимо и чујемо од њих страшан протест и незадовољство. Има свештеника који по по године дана не примају ни крајцаре од те плате, а има их који се сасвим и одричу од примања зато, што им је вољом општине та плата до тог умањена, да с њом ни су у стању подмирити најпрече своје потребе. Па зар смо после овог ми смели у пркос јавној истини продужавати наше чланке „о доброј и хрђавој страни нашег свештенства“ у ономе правцу, у коме смо одпочели? Зар не би то значило презрети с једне стране глас већине наших свештеника, који према садашњем стању ствари неће плату систематичку, а с друге не користити се горким искуством наше браће оностранске, која на пракци увидеше да тај начин помагања свештенству допринесе нешто горе нешто беше по староме? А осем тога зар немамо живи пример пред очима бедно стање наших нижих чиновника ограчених на једну саму систематичку плату? .. Да, ми радије пристадосмо да трпимо укор и прекор што те чланке не довршисмо, него да их довршимо у ономе правцу у коме смо и сами доцније предвидели страшне посљедице и по народ и по свештенство

У
Н
И
В
Р
С
К
А
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Поједине моралне поуке и животописе великих црквенских људи ми смо израдили у целини а тако и за овај или онај већи празник црквенске беседе. Истина да смо их где кад много доцније штампали но што су им били дани, за које су намењене; но црквенске беседе нису *новости*, па да важе само за онда кад се спремају: то су беседе извађене из живота и рада овог или оног светиљеља; па као што су они вечни и непроменљиви идејали нашег наравственог живота, то и такве поуке важе не само онда већ и до године и после неколико година. Ако свештеник није могао да се користи њима односно за народ у овој години, он се може користити до године. Хиљаду и пет стотина година протекло је од дана, од кад нам оста више своје лепе поуке велики учитељи васионски: Јован, Василије, Августин и други; но те поуке њихове и дан данашњи вреде онако исто као што су вредиле и онда. У цркви су вечне и непроменљиве истине.

Што су чланци „историски преглед српске цркве“ прекинути, то нек да одговр „*млади литералац*“ г. Никетић. До нас ту није кривице, јер по крај добровољне награде, коју смо му ми за тај труд давали, он је се још сам наплаћивао дохвативши приличну сумицу од нашег скупљача г. Барјактаровића из Крагујевца.

Што се мало говорило о духовној књижевности, томе се није ни чудити. Лице, које се примило да о том говори, радило је до по године, па затим кад виде, да се мора радити бесплатно, *умола*. У осталом да је дао Бог да имамо више духовних књига на српском језику лако би се могле споменути. Но шта ћемо кад смо у том сиромашни?

Што „Пастир“ ништа не говори о састанку и радњи нашег архијерејског сабора, то ме је узрок двојаки: 1. Што се наш сабор архијерејски не сазива изванредно, већ свакад у једно и исто време, које је сваком свештенику по-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

знато; а 2. Што он никад није радњу своју предавао јавности осем што је по једина узаконена саопштавао свештенству преко надлежних протојереја. Ове године која би вајда била говорити о том сабору, кад о радњи његовој не би смо могли прозборити ни једне? Осем да смо изашли с протестом, зашто радња сабора архијерејског није јавна? Но ово је сасвим друго питање за које ми неморамо давати одговора..

У осталом програм који нам у броју 120. „Србије“ г. Д-ић написа и саветова да од идуће 1870. године примимо и усвојимо — није ружан. И ми смо још прошле године покушавали док смо заједно с г. Зечевићем радили, е да ли се не би како могао „Пастир“ издавати периодично у књижицама, па да поред осталог доноси и месецослов и правило црквенско за извесне дане и недеље. Но кад смо узели предрачун, да би за такво издање требало зактевати од уписника најмање по 4. талира годишње — онда смо своју намеру и осујетили јер знамо горким искуством, како тешко сакупљамо од предплатника и оволико, колико смо сад одредили за „Пастира“, а како би то ишло кад би се још двајестина гроша повисило!? Тек о том промислићемо се још који дан и до скоро изаћи с позивом и програмом за идућу 1870-ту годину.

О унији угарских Русина.

(Свршетак.)

Међутим ову примедбу — мићемо и стом опширно да да избројимо добротинства Марије Терезије — у корист уније.

Пошто је произведен Андрија Бачински за владу она је одмах одредила рад издржања епископске столице 12.000 рајнских форината. Па како новчана награда не беше безбедан рад издржавања владике, она му за то поклони у

У
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

вредности ове суме непокретно добро у боршодској жупанији са називом абацији или архимандритији св. апостола Петра и Павла од Тополце. Али је због овога задржала царица себи и својим наследницима право, да поставља владике мукачевске епархије без избора њихова свештенства којим се правом користило свештенство, још које-како и кад је примило унију, до самог Јована Брадача, а овога је царица поставила за владикау без питања и избора свештеничког. После тога дала је та царица Андрији Бачинском и његовим наследницима за епископски двор и саборну цркву дивно здање, што припадаше одличном реду језуитском у Унгвару, а уза зграду још и цркву. За оправку цркве и њено уређење за источне обреде, а тако исто и за поправку језуитске зграде у епископски двор беху додате особите суме новаца из државне благајнице. Све се то радило под надзором државних чиновника, и убрзо би све уређено за величанствене сместитке мукачевскога владике, који је отпре живео у мукачеву, у малом дворцу или манастирској ћелији. Кад се узме у призрење, да је царица осем намештаја, дала још поврх тога владици (сиајне) дивне кочије, сав прибор за трпезу и скупоцено црквенско сасуђе; онда нам је лако поимати, што је унија за владике Андрије Бачинског и његових наследника морала да уроди корисним плодовима једино за латинизам и његове приврженике, а да оштети источну цркву и народњи живот унијата. — Још је требао потпуноме блеску, нове украшене епископске столице, капито, или сабор (црквенски) од Каноника. Па кад је царица издала решење рад утврђења поменутог капитола још за Јована Брадача, то је сад владици Андрији Бачинском било нужно само постарати се да престави лица за капито и да им издејствује одређену плату. Обе је ове потребе подмирила царица без устезања. Чим се потврде лица, што их је владика преставио, одмах је 1777. године било свечано ишталисање (увођење у дужност) тих лица на

Сљедује додаток.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

њихова означена каноничка места. После три године т. ј. 1780. г. пресели се и сам владика из Мукачева у Унгвар, заузме овде своју епископску столицу, а у тој је години и троносао своју саборну цркву. Андрију Бачинскога поставила је царица за владика — са свима почастима и правима, која уживају латинске владике, па с тога је он први од унијатских мукачевских владика добио место у седници и право гласања на државним саборима. Том се почашћу користиле и његови наследници. — Андрија Бачински беше син свештенички, родио се 1731 г. у сеоцу Бењатињи, унгарске жупаније, а умро је 1809 године. За време његова наследника и садањег мукачевског владике, који је прокинут духом православља, мукачевска је епархија послужила својом големом величином ка уређењу нове епархије и умножењу стада других двају епархија 1816. г. начини се и уреди од ње пріашовска епархија, која бројаше 186. парохија; после неколико година, бише сједињене 74. парохије великовардској епархији, а 1856. г. бише придружене 94. парохије новој унијатској епархији самошуварској у Ердељу. Али од свих уређења Марије Терезије у корист уније, ништа неје припомагало њеној цели тако, као подизање духовних семинарија, за васпитање свештенства. Она је заповедила да се отвори у Унгвару духовна семинарија за 40. питомца о државном издржању; у Бечу за 48. питомца, који су били опредељени за унијатске епархије — за сваку известан број. Тако је она положила темељ васпитању унијатскога свештенства по латинској системи. До послетка је значајан број питомца био смештен по латинским семинаријама у Трнави, Ђерлави, Пешти и Бечу. Питомци, који свршише у продужају за четир, некад шест година течај (курс) у тим семинаријама, не имаше прилике да виде богослужење по своме обреду и да слушају слатке звуке рођенога језика, па стога се са незнања отуђиле од цркве и своје народности, и већма поштоваше туђ језик него ли

свој рођени, а уза то примењиваше уредбе божанствене службе источне цркве, обреду латинскоме. Осем овога слабо се поклањала пажња на васпитање свештенства удуху источне цркве и на изучавање рођенога језика и у домаћим семинаријама, које беху уређене по латинском образу. С тога је нама сасвим природно, што је у унијатском свештенству преузео мах туђ елемент над природним и над својственим развјетком живота. Отуда се родила одвратност у унијатскоме свештенству према својој народности и произашло незнање у свему што се тиче источне цркве. Не гледећи на то, што су се у унгарској семинарији предавали богословски предмети још за владике Андрије Бачинскога на народном језику, опет се после за педесет година нерадња на изучавању језика службеног и црквеног устава тако увукла (занемарило) код свештенства, да су опет они што свршише курс без свакога знања устава и обреда источне цркве или код слабог њиховог старања сви добијали места у парохијама.

С тога још и данас у многим местима сеоски ђаци превосходе својим знањима парохијалне свештенике и службе им као вођи у вршењу жртава божанствени, и то тима свештеницима, који су образовани у латинштини или маџарштини тако, да им нико несмә одрећи виши ступањ просвете и научности. С радосним узвиком предусреташе многи русини нову епоху, која засијну после 1849. г. држећи да је дошло ишчекивано доба народног живота, који је њима одузет вековским робством (гажењем;) да је (ускрсла) сванула благотворна зора народњег образовања, околног туђим елементима. Па шта би? Да ли се збише те наде? Да ли се испунише њихова очекивања? Да ли постигоше жеље (цели) за своје труде? Ал баш ни учему. Наде њихове пропадаху у самоме зачетку; плодови њихове делатности тек само толико уродише, у колико бише погажени; поданичка њихова верност назва се подозрива, духовне радње њихове

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

у корист народа бише оглашене за опасне, поборници народње просвете узети су под истрагу, речнију, у место обећања аустријској раји, која изгледаше као и други народи у Аустрији, оснивајући се на свечано обећање равноправности свих народности, они наследише тужну судбу и невоље. Па како унија шаље особито обилате плодове својих победа у народњим страдањима, то ми с потпуним правом и могућношћу рачунамо да ће она дугим и трајашним дејствима садашњих околности увенчати свечано успех. Стицаји различитих узрока, zgodних рад достижења у цели уније, као што се види, потпуно правдају наша посматрања. Унијатско свештенство као што горе приметисмо, примивши упутство противно духу источне цркве, лако се може мало по мало сложити те спремати народ да прими латински обред. Нека мало крњи богослужење источне цркве, нек скрађује литурђију и нек се удаљује у служењу од требника по пропису, — као што је то и досад понеким местима већ доста уведено (у употребљење) у практику. А највећма прети опасност уништењу обреда источне цркве, отуд што се занемарује црквенски језик како ће се скоро да избаци тај језик из божијих храмова, онда већ нема ничега што би задржало унијате, те да не приме латински обред. Досад је црквенски језик стајао у свези с народњим, па је с тога био преграда велика да не уђу у цркву латински обреди. Али како сад црквенски а и народњи језик занемарују свештеници, то се по себи разуме, да престоје латинизму нове и повољне добити. У овоме одношају већ је и досад латинство произвело само ужасан пустош међу Русинима. Не ћемо већ да говоримо о томе, што је сва аристократија руска прешла одавно у латинизам, која беше у Угарској, али неможемо ћутом прећи то што и образовани грађани с малим изузетком чим добију државну службу или дођу у додир с одличниим људма, сместа се одреку своје вере и постају последницима латинске цркве. Колико се гадимо

*

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

од упечака, што их произведе у нама тако отпадништво, опет морамо да их у неколико извинимо кад узмемо у обзир јавна и тајна гонења над унијатима, јер да не таје од ког су рода, да се не издају за римокатолике, тад би били презрени и гоњени од својих власти и не би нигда добили места у државним службама. Кад се уз то узме и неслога унијатских пастира међу собом, која се подржава карактером саме уније, онда морамо доћи на основу наших срањивања до закључења; да ће до послетка латинизми одржати коначну победу над унијом.

Кад смо прегледали унију са свима њеним навалама и последицама, онда неможемо ни помислити да би се решио икоји ватрени и прави родољуб да штити унију у садањем стању њеном. Она не је ни имала никада целих дејствује за јединство цркава, као што се види из наших горњи навода и тврђења, него је само под сенком јединства и способношћу речитих сплеткаша плела замке да уништава народе и да их лиши светих права народности и обреда источне цркве. Отуда излази она не сагласност у булама, што их даваше напе у погледу уније, а тако је и са владалачким граматама, који је товарише народима. Угарски се Русини моглоше савршено уверити о овој истини. Негледећи на то, што је тако обасипала Марија Терезија владику Андрију Бачинског милостима и одликама, и опет јепархијално свештенство не је добило за њене владе никакве боље поправке у своме материјалноме стању. Свештенство све-досад сноси јарам уније уневољи и сиромаштву. Јер кад одбијемо државне порезе, прирезе и свакојаке данке, од новчане помоћи што добише нешто за цара Фердинанда а нешто за садањег Франца Јосифа, можемо сасвим поуздано рећи да се за то не је поправило нимало стање парохјалнога свештенства у срањјењу према пређашњима. Допустимо баш да свештенство благује за тренутак, али питамо: Каква је вајда отуда по народ, кад он сиротује?

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

Каква је радост, кад је забрањено унијатском народу да се изучава на матерњем језику? Зар то не је жалостно уверење да не може ни један од Русина ступити у државну службу, занатлије и вештаке, ако се не одрече народности и вере своје? Пошто се види да игра главну ролу у унији политике, ми сажаљевамо оне који јој приписују важност у одношају догматичком. По плоду се познаје дрво. Еле је потоме доследно да и нама ваља судити о унији по плодовима. Плодови што их је унија произвела махом су политички, који су имали целъ да униште оне, који падну у њене замке. Да бејаше унија чист духовни и религијозни производ, то би се у делима показали и плодови њени, који одговарају религији она би просинула у хришћанским врлинама као што су ове: Скромност, смерност, љубав, трпљивост, друштвеност и простодушност, а од свега овога не видимо никакве сличности у садањој унији.

Обраћајући пажњу угарских Русина на замке, које им је записала унија рад тога да им народност уништи ми препоручујемо братски нашим саотачаственицима пажљивост, да се не би никако поводили за лажним гласом туђих лажних апостола, већ пошто поимају гадне последице уније, ваља да се држе верно, мушки и непоколебљиво православља.

16. Фебруара 1859. год.

О. В.

Исторја хришћанске цркве.

(Продужење.)

XIV.

Рим. — Прво гонење хришћана од незнабожаца. — Смрт св. Апостола Петра и Павла.

Нуждно је да погледамо на стање Рима у оно време, кад је хришћанска вера одпочела да се распростире у њему.

Рим у оно време беше достигао до великог ступња снаге и силе. Скоро цео тада познати свет беше подчињен овом грдном колосу. Бити римским грађанином, свуда се сматрало за велику почасти; са свију страна стицаху се богатства у страну и величанствену ову престоницу света. Но покрај све ове славоноће, по крај свега овог накита, унутрашње стање Рима беше веома жалостно. Историци тога доба који описиваху римско друштво, представљају нам ужасну слику разврата, суровости и потпуне безнравствености.

И зиста, из незнабошког богопоштовања није се могао ни развити чист и сталан наравствени закон, па и ако се у незнабожачкој Грчкој јављају бар неке у блажавајуће прте његове; там ми додуше, видимо постојане тежње к достижењу *истине* и велико умно делање. И у Риму у прва времена његовога суштаствања, бејаху нека добра дела, као: јунаштво, постојанство, простота нарави, пламтећа љубав к отаџбини. За старог римљанина, отачанство, част и слава отачанства, бејаше нешто што је најмилије на свету; общте дело беше за њих важније и прече од свакога свог посебног дела. Ова ватрена љубав к отаџбини узвишавала је душу удаљавајући од ње, личне страсти и користољбље; она је уливала постојане тежње и висока, самопожртвовања. Но сад је све то већ давно изчезло! Богат и раскошан некад Рим показује сад жалостно гледите онога унутрашњег опадања, које је проузроковало и спољашну пропаст империје. У његових грађана нема већ више оне пређашње љубави према отачанству; она је замењена хладном рвнудушношћу; сваки се брине само о своим угодностима; страст и грамзење за новцем, раскошству, забавама, изтисла је била из душе све, што беше добро и узвишено. Управитељи Рима, желећи само да оснаже своју власт, подпомагаху још сва ова зла: они забвљаху народ слашим гледиштима и увесељењима; раздаваху забадава хлеб, да би задобили уважење код њега; ласкаху му свима страстима, како би

само могли слободније господарити над исквареним и уни-
женим подајницима својим.

Није човек кадар да представи што ниже и ружније,
до што беше живот ових старих римљана. Разњежени
од самог детињства одвећ великим лењствовањем и раско-
шношћу, они се гнушаваху и најмањег труда, мислећи само
о забавама и весељама и не признавајући никакве нарав-
ствене законе, нити какве дужности. Усред тужног и без-
корисног овог живота гинуде су све душевне и умне силе,
што их Бог даје човеку ради усанршавања и употребљења
на општу корист. Богати римљани радо су се китили, као
женскиње, сјајним накитима и мирисављим помадама, и
већу част од дана провођаху у раскошним весељама, пре-
давајући се пијанству и гадној неумерености у јелу. Те-
жко је и веровати, колико се на то трошило новаца! По-
некад један ручак или вечера коштали су неколико стотина
хиљада дуката, стечених неправдом; јер римљани, почем
беху страстни у раскошству и савршено безнаравствени, не
мотрише на средства којима се паре теку; служба грађан-
ска беше за њих само средство да се дође до богаства,
званија и дужности продаване су, судије трговаше законом;
управитељи провинција сабираху страшне капитале угње-
тввањем и неправдом. Ма колико да је велики раскошлук
сада међу богатим људима, опет се он не може ни најма-
ње успоредити са оним раскошлуком, што је био у Риму.
Понекад је цео годишњи приход из целе провинције трошен
на једно само сјајно весеље римски богаташ није знао за
границе у своим жељама. Његове палате блистале су у зла-
ту и сребру; многобројни робови служили су његове госте,
који су изваливши се на богате простирке опијали се ску-
поценим винама из златних сасуда, украшених бисером и
драгим камењем.

Најмилије забаве римљана бејаху јавна позоришта, као:
театралне представе коњске трке, борења (гладијатора) бо-

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

раца. Но увеселења и забаве добре су само онда кад се чине после трудова и радова; а кад су оне једино дело у животу, онда заиста морају бити штетне. Тако је и било са богатим римљанима; они цео свој живот провођаху у весељама и забавама; и најпосле су им саме те забаве и весеља била досадна. Они су се у богатим својим палатама, усред раскошних, мучили тежким непокојством; све живе силе ума и душе у таквом безкорисном начину живота; њима тежко беше занимати се ма чиме; све им беше досадно. Они бејаху равнодушни према оном, што је *узвишено и добро*; производи ума и вештине нису им већ давали никаквога задовољства; најпосле је дошло било до тога, да су само гледишта људских страдања могла умирити њихове душе. Развратни римљани страсно љубљаху та гледишта; и наслађаваху се гледајући, како борци смртно бијаху у двобоју, или како разјарени зверови трзаху јадне и несрећне људе, одређене њима на жртву. Римски императори, да би угодили народу, добављаху из удаљених крајева дивље зверове, као: тигрове, лавове, пантере и друге дивље животиње. Људске пак жртве биле су увек спремне: то су били заробљеници, што су заробљени на војни, или преступници осуђени на смрт. — Наскоро се хришћани удостоише те страшне казни, и безбројна множина верних слугу Христових погину на тим *заваним играма*. Тако су се називале те ужасне представе, те миле забаве крвожедних римљана.

(Продужиће се.)

УПИСНИЦИМА „ПАСТИРА.“

Како смо на измаку године, кад и нама ваља одговарати својим кредиторима за различне радове око „Пастира“ то и последњи пут молимо наше предупреднике да нам и вересницу и нову предплату на последње тромесечје што скорје послати благозволе. Ако се не могу са овим непосредно на нас адресирати, нека изволе оправити новце сваки по окружију протојереју или намеснику а у Крагујевац на свештеника М. Барјактаровића, којима смо ми ово дана писали и братски их молили да нам у том буду на руци.

Уредниш. „Пастира“